

Skapelse – evolution – är de ens jämförbara?

Jag skulle i denna artikel vilja sätta in frågan om skapelse – evolution i ett större perspektiv genom att peka på de stora skillnader som finns i begreppen och vad de omfattar och står för. De är ganska olika i anspråk och innebörd och egentligen inte särskilt väl lämpade för en jämförelse.

Jag tror att det är viktigt att betona att valet inte står mellan skapelse och evolution utan mer grundläggande mellan en biblisk skapelsesyn och ett materialistiskt (eller naturalistiskt) betraktelsesätt.¹ Det senare synsättet förutsätts av evolutionsläran, men problematiseras sällan eller aldrig. Betydelsen av tankemässiga grundantaganden (*presuppositions*) uppmärksammas i alldeles otillräcklig utsträckning.

UNIVERSUMS EXISTENS

1. När Gud skapar världen gör han det ur intet. En materialistisk syn på saken synes numera innebära att universum vid någon tidpunkt uppkommit – på liknande sätt – ”ur intet”.² Hur detta är möjligt finns det inte någon materialist som egentligen kan svara på, men framför allt lämnar evolutionsläran över huvud taget inte några svar. Evolutionen har inget alls att säga om förklaringen

till universums existens eller uppkomst. Det gäller såväl död som levande materia.

UNIVERSUMS ORDNING

2. Inte heller har evolutionsläran något att säga om hur universums ordning kommit till. Allt är inte detsamma. Vi skiljer på guld och silver, sten och vatten, dörrar och fönster. Vi kan iakttä materiens ordnade *inre* uppbyggnad och skilja atomer, protoner, elektroner och andra elementarpartiklar från varandra. ”Naturens lagar” postuleras, men någon förklaring till dessa ”lagars” existens ges inte. Det är inte något biologin och därmed inte heller evolutionsläran har något att säga om, eller intresserar sig för. Dessa lagars existens och pålitlighet är en ”given” utgångspunkt också för evolutionens tänkta funktionssätt.

Bibeln å andra sidan lär att Skaparen kan förstås genom sina verk och att människan kan lära känna Skaparen och hans skapelse på grundval av den förutsägbarhet med vilken Gud skapat och fortfarande verkar in i världen. Vi kan studera materiens lagbundenhet och inre och yttre ordning i fysiken, kemin, astronomin, därför att Gud skapat och upprätthåller en ordnad värld. Genom skapel-

sens ordning och förutsägbarhet uppenbaras och kan även något av Guds väsen förstås.

LIVETS UPPKOMST

3. Evolutionsläran berör egentligen endast frågan om livets utveckling och har därför inte heller något att säga om universums eller livets uppkomst eller ordning. Evolutionen är snarare en extrapolering av en iakttagbar mikroevolution upp till makronivå. Den flexibilitet och anpassningsförmåga som olika livsformer besitter kan kallas evolution eller mikroevolution. Denna är empiriskt och experimentellt iakttagbar och behöver inte betvivlas eller ifrågasättas av någon. Detsamma gäller *inte* för s k makroevolution, som till skillnad från vetenskapligt bevisad mikroevolution, i allt väsentligt saknar empiriskt stöd. Den går inte att empiriskt bevisa på grund av att ofantligt långa tidsrymder (måste) postuleras och därför inte medger experimentell bevisföring. Inte heller ur historiskt perspektiv finns egentligen fossila fynd som ger stöd åt makroevolutionens påståenden om förekomsten av sådana mellanformer som evolutionsläran förutsätter.

Den bibliska skapelseidén däremot omfattar och förklarar såväl universums och livets tillkomst som ordning. Makroevolutionsteorin gör ingetdera och kan på sin höjd lämna en tänkbar förklaring till livets mångfald och variation ur ett gemensamt ursprung. Mer anspråksfull än så är den egentligen inte. Det bör hållas i minnet när evolutionsteorier jämförs med biblisk skapelse. Denna tro förklarar skapelsens mångfald med Skaparens stora kreativitet i skapelseakten och den inbyggda potential för variation som Skaparen försett skapelsen med (mikroevolution).

SKAPELSENS UPPEHÅLLELSE

4. Guds skapargärning gäller enligt Bibeln inte endast skapelsens tillkomst utan även dess uppehållelse. Gud låter det regna över både rättfärdiga och orättfärdiga. I Luthers förklaring till första trosartikeln i Lilla katekesen sägs: ”Jag tror att Gud har skapat mig och alla varelser, har gett mig kropp och själ, ögon, öron och alla lemmar, förnuft och alla sinnen och *att han ännu håller det vid liv* (makt). Det gäller att solen fortfarande lyser, att fröet gror i jorden, att fågeln kan flyga, hunden lukta och katten jaga. Ingenting av detta sker av sig själv utan på grund av att Gud är oavbrutet verksam för att upprätthålla sin skapelse (Ps. 104:13–18). Jesus ger själv uttryck för tanken att Gud föder fåglarna och kläder ängens liljor (Matt. 6:26–29).

Evolutionsteorin har inte något att säga om uppehållelsen, utan delar den deistiska uppfattningen att Guds uppehållelse inte behövs för humlans flykt, rosens växt eller vargens geografiska utbredande. En naturalistisk-mekanistisk utgångspunkt bejakas (uttalat eller outtalat) – som inte heller den har något med själva evolutionsläran att göra. Ett annat sätt att formulera saken är att härigenom har Guds försyn sekulariserats först till Försynen och därefter i stor utsträckning dunstat bort ur vårt medvetande (– även det kristna). Men biblisk skapelse-syn talar inte endast om Gud som Skapare utan även som Uppehållare. Att skapelsen skulle fungera alldeles av sig självt – som en enda stor maskin – utan Guds uppehållelse, är i själva verket lika orimligt som att en dator skulle fungera utan strömkälla eller operatör.

ÄNDAMÅLSENLIGHET

5. Det finns i tillvaron också en ändamålsenlighet som Skaparen ligger bakom. Det finns en tanke och ett syfte bakom varje del av skapelsen. Frukt och bär är till för att ätas och njutas – även ur estetisk synvinkel. Djurets ben är till för att möjliggöra gång, språng och spark. Molnet är en gratis transportör av vatten över långa sträckor i underbara formationer, färger och nyanser.

Därför att Gud ville det. Gud sade och det blev!

Men någon förklaring till förekomsten av dessa kvaliteter i naturen ger evolutionsläran inte vad gäller ändamålsenlighet – och än mindre beträffande estetiska realiteter. Evolutionen förutsätts sträva efter en ändamålsenlighet och anpassning i livsform i förhållande till den omgivande miljöns livsvillkor. *Varför* så skulle vara fallet ger en materialistisk-mekanistisk världsbild inte någon förklaring till.

Ett alternativt synsätt utgår från den erfarenheten att i människoriket är förekomsten av ändamålsenlighet eller estetik ett tecken på ett mänskligt eller intelligent ursprung. Det brukar kallas för intelligent design (Rom 1:20). När liknande komplexitet, rationalitet eller skönhet påträffas i naturens rike, antas på samma sätt att fråga är om intelligent design. En materialist som iakttar samma fenomen kallar då gärna dessa för ”synbar design”. Det finns inte någon tanke bakom, endast slump och materiens förutsägbarhet, säger materialisten. Men det är den materialistiska grundsynen – snarare än rena observationer – som informerar iakttagaren om att designen enbart är synbar och inte faktisk.

Ändamålsenligheten har till skillnad från estetiken en prominent plats i

evolutionsläran; den är intimt förknippad med det som antas vara livets inneboende drivande kraft, den bäst anpassades överlevnad. En hög grad av ändamålsenlighet hos en organism medför regelmässigt en hög grad av anpassning för överlevnad, även om en naturalistisk grundsyn inte ger någon förklaring till varför så skulle vara fallet (och utan att det är empiriskt påvisbart). Naturens, djurens och människans skönhet synes däremot vara utan poäng eller av mindre värde i ett evolutionsperspektiv.

Estetiken ryms bättre i en skapelse som av Skaparens själv fick slutomdömet mycket gott. ”God” mat syftar säkert på smak och lukt, men även på uppläggning, färg och form. En skapelse som rymmer skönhet, avslöjar något också om hur upphovsmannen är och vad han värdesätter.

DJUR – MÄNNISKA

6. Människan liknar djuren, men också Gud själv enligt biblisk skapelsesyn. Människan är begränsad i tid och rum – liksom djuren. Men till skillnad från djuren är människan skapad till Guds avbild, till att likna Skaparen. Enligt evolutionsläran är det mycket svårt att hävda att människan i kvalitativt hänseende skulle skilja sig från djuren. Vari skulle skillnaden bestå utifrån ett materialistiskt betraktelsesätt? Är inte allt i naturen bestämt av orsakslagens benhårda logik? Men inte heller den tron flyter direkt ur evolutionsläran. I stället är det så att denna lag postuleras – eftersom man just på en materialistisk-mekanistisk grund söker en historisk förklaring till livets utveckling till stor biologisk mångfald och komplexitet – *utan* någon gudomlig eller annars intelligent medverkan.

EN GEMENSAM BÖRJAN

7. Skillnaden i arter av växter och djur behöver i evolutionsläran härledas inte endast till den första representanten för flugsläktet eller apsläktet utan till någon form av första livsyttring över huvud taget. Det är en stor (och oöverstiglig?) svårighet och utmaning. Hela livsmångfalden måste spåras tillbaka till en första gemensam början. Därtill måste även de rent materiella oorganiska förutsättningarna för uppkomsten av liv diskuteras och föreslås. Inte heller här är fråga om biologi, eller ens vetenskap i meningen upprepbara experiment, utan det rör sig om spekulation. Detsamma gäller för övrigt i fråga om den ena artens utveckling ur den andra eller ur en gemensam anfader.

HÖNAN ELLER ÄGGET

8. En viktig principiell skillnad mellan skapelsesynen och evolutionsteorin är svaret på frågan om det var hönan eller ägget som var först. Det började med hönan säger skapelsen. Evolutionen postulerar i stället att ägget var först. Det är en viktig, principiell och oförenlig skillnad att lägga märke till – särskilt när hybriden teistisk evolution föreslås som ett möjligt synsätt. Alla är överens om att i dag, långt efter universums och livets tillkomst, börjar ett biologiskt liv med ett frö eller ett befruktat ägg.

Men hur var det när allt började? Till vilken ålder skulle hönan eller trädet uppskattas dagen efter dess skapelse? Åldersbestämningen av en ros, ett träd, en groda eller en människa dagen efter dess skapelses dag, skulle inte bli densamma om konventionella daterings- eller åldersbestämningsmetoder/-kriterier används. Kanske skulle den bli ett år, tio år, två år respektive trettio år? Inte i

något fall skulle dateringen bli *en dag* gammal! Hur många årsringar kan träden i lustgården tänkas ha haft en vecka efter det att det skapades? Åtta? Kanske det, men träden skulle likväl inte vara mer än en vecka gamla i verkligheten.

ÅLDERSBESTÄMNINGAR

9. Det får konsekvenser även för åldersbestämningar av den oorganiska materien. Till vilken ålder skulle solen enligt uniformismen (eller uniformitarianism) uppskattas dagen efter dess skapelse? Vad gäller dateringsfrågor bygger alla påståenden på antagandet att allt alltid har varit som det är nu, vad gäller halveringstider och andra fysikaliska förhållanden (uniformism).³ Uniformismen kan inte i något fall tillämpas reservationslöst så snart universum tillskrivs en början, vilket i dag anses okontroversiellt. Det kan heller inte ske om hönan föregick ägget, som den bibliska skapelseläran säger. Det uniformistiska antagandet är just ett antagande och bör erkännas som sådant – även av evolutionstroende.

RELATIVITETSTEORIN

10. Enligt den allmänna relativitetsteorin är tiden relativ till hastigheten. När materien närmar sig ljusets hastighet saktar tiden in och upphör enligt teorin helt när ljusets hastighet uppnåtts. Om materien uppkommit ur energi/ljus, och materia alltså kan omvandlas till energi/ljus, som teorin säger, är frågan hur dateringsbestämningar av oorganisk materia påverkas av det. Om all materia en gång var energi/ljus, stod tiden då stilla? Finns något tid alls för ljuset (eller den elektromagnetiska strålningen), som ju alltid far fram med ljusets hastighet? Är

En biblisk världsbild bör jämföras med en materialistisk grundsyn.

det ens meningsfullt att tala om en stjärnas ålder? Stjärnan omvandlas ju oupphörligen till ljus/energi)? Kan någon tid ens tänkas utan materia? Tid är ju endast ett mått på (materiens) rörelse. Dessa frågor är måhända den fåvitskes och kanske är det därför de sällan hörs ställas.

SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

11. Den bibliska skapelseläran är ett heltäckande synsätt (världsbild) som täcker in och besvarar frågorna om universums existens, dess ordning och uppehållelse, om det biologiska livets uppkomst, dess ordning, uppehållelse och ändamålsenlighet och om människans särmarke i förhållande till djuren. Den okontroversiella och egentliga evolutionsläran svarar egentligen endast på frågan hur variation och mångfald *inom en art* kan förekomma (mikroevolution). Den spektakulära och spekulativa "evolutionsläran" bygger på en materialistisk-mekanismisk världsbild, som utgör den egentliga konkurrenten till en biblisk världsbild.

Evolutionsläran bär inte i sig några svar på frågorna om universum. Det är en strikt biologisk disciplin som därför inte heller har något empiriskt grundat att säga om livets uppkomst, ordning eller uppehållelse. Vad gäller ändamålsenligheten antas den vara en egenskap som makroevolutionsprocessen "internaliserar" och som samtidigt påstås utgöra dess drivkraft. Evolutionsläran, eller rättare den naturalistiska åskådningen,

förnekar att en kvalitativ skillnad skulle finnas mellan djur och människa. Man talar gärna om hur tokigt det är att betrakta jorden som världens centrum. Så kan det tyckas ur ett strikt materialistiskt perspektiv. Men är det verkligen tokigt att tala om jorden som världens *kulturella* centrum? Var annars än på jorden ska vi leta efter Kungliga biblioteket, Rijksmuseum, La Scala, Westminster Abbey eller jazzmusiken?

VÄRLDSBILDSJÄMFÖRELSE

12. Det är med andra ord missriktat att jämföra evolution med skapelse. I stället bör de olika grundläggande synsätten (världsbilderna) bli föremål för en systematisk jämförelse. Dvs en biblisk världsbild bör jämföras med en materialistisk eller en naturalistisk grundsyn. Vid en sådan jämförelse kan evolutionsläran utgöra en komponent i en materialistisk världsbild, men den förmår alltså inte egentligen stå på egna ben. Det bibliska synsättet förmår kännas vid sina grundantaganden och medger bejakande av en större del av verkligheten. Den ger svar på frågorna om varför vi är här, vad som är gott och rätt och varför. Ingetdera av detta tillhandahåller den materialistiska världsbilden. Men det får bli ämnet för en annan artikel.

Peter Henrysson

Redaktör, Lund

1. Materialism – en filosofisk grundsyn som innebär att världen endast består av materia. Naturalism – en filosofisk grundsyn som innebär att allt som finns har naturliga förklaringar och att inget övernaturligt existerar.

2. Läs: *Big bang*

3. Dvs att endast de slags naturprocesser som är i verksamhet i dag har varit bestämmande i det förflutna.